

EĞİTİM İZLEME RAPORU 2017-18

YÖNETİŞİM VE FİNANSMAN

YÖNETİŞİM VE FİNANSMAN

GİRİŞ

Bu bölümde eğitimin yönetişimi ve finansmanı alanında 2017-18 eğitim-öğretim yılında yaşanan gelişmeler değerlendiriliyor. Eğitimin yönetişimi başliğı altında, *Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) 2017 Yılı İdare Faaliyet Raporu ve 2018 Yılı Performans Programı* ile liseye giriş sisteminde yapılan değişiklikler tutarlılık, şeffaflık, katılımcılık ile hesap verebilirlik gibi yönetişim ilkeleri bakımından inceleniyor. Bu incelemeye ek olarak, bu başlık altında 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri'nin ardından MEB teşkilatında yaşanan değişiklikler değerlendiriliyor. Eğitimin finansmanı başliğının altında ise, 2018 yılı MEB bütçesinin durumu geçmiş yıllarla karşılaştırmalı bir şekilde ele alınırken, ikili eğitim, okul öncesi eğitim ve özel öğretim için ayrılan kaynaklara daha yakından bakılıyor.

EĞİTİMİN YÖNETİŞİMİ

Yönetişim kavramı, 1980'lerde, kamu yönetimi alanında yaşanan değişikliklere paralel olarak ortaya çıktı. Bu değişikler, temelde devlet ve vatandaş arasındaki ilişkinin dönüşümünü içeriyordu ve bireyler artık sadece vatandaş olarak değil, "kamunun ortağı" olarak da görülmeye başlandı. Bu noktada yönetim kavramı, vatandaşların oy haklarının yanı sıra yönetime de çeşitli araçlar aracılığıyla dahil olması sonucu ortaya çıktı. Bu bağlamda yönetim, en basit şekliyle "birlikte yönetmek" olarak tanımlanabilir.¹²

Dünya Bankası, 1996 yılında yayımlamaya başladığı ve 2003'ten beri her yıl yayımlamakta olduğu Dünya Yönetişim Göstergeleri (*Worldwide Governance Indicators*) ile, belirlenen altı alanda ülkelerin yönetim performanslarını ölçüyor. Bu alanlar: düşünceyi ifade etme ve hesap verebilirlik, siyasi istikrar ve şiddetin azaltılması, hukukun üstünlüğü, hükümetin etkinliğı, düzenleyici kurumların kalitesi ve yolsuzluğun kontrolü. Ülkeler bu alanların her birinde, çeşitli kaynaklardan toplanan verilere bakılarak 100 üzerinden bir puan ile değerlendiriliyor. Ünlükaplan ve Canikalp tarafından 2016 yılında Dünya Yönetişim Göstergeleri'nden yararlanılarak yapılan araştırmaya göre Türkiye, Meksika ile aynı kümede "kötü yönetime sahip" ülkeler arasında yer alıyor.¹³ Türkiye'nin 2002-2017 yılları arasında düşünceyi ifade etme ve hesap verebilirlik göstergesindeki durumuna bakıldığında, en yüksek puanı, 51 puan ile 2005 yılında, en az puanı ise 27,6 ile 2017 yılında aldığı görülüyor.¹⁴

Dünya Yönetişim Göstergeleri, Türkiye'de yönetişimin genel bir resmini çizse de, yönetim açısından eğitim alanında yaşanan gelişmeleri sadece bu göstergeleri kullanarak değerlendirmek mümkün değil. Bu alanda değerlendirme yapabilmek için iyi yönetim ilkelerinden¹⁵ yararlanılabilir. Bu ilkeler iyi bir yönetişimin sahip olması

12 Toksöz, 2008.

13 Ünlükaplan ve Canikalp, 2016.

14 Kaufman ve Kraay, 2018.

15 İyi yönetim ilkeleri şunlardır: hesap verebilirlik, tutarlılık, sorumluluk, adillik, şeffaflık, katılımcılık ve yerindelik, hukuka bağlılık.

gereken özellikleri belirlerken, aynı zamanda mevcut durumun nasıl iyileştirileceğine ilişkin de bir yol haritası sunuyor. 2017-18 eğitim-öğretim yılında yaşanan gelişmelere yönetim ilkeleri üzerinden baktığımızda şeffaflık, hesap verebilirlik, tutarlılık, katılımcılık ilkeleri öne çıkarılabilir.¹⁶

Kamu yönetimi düzeyinde iyi bir yönetim için özellikle şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerinin altı çiziliyor.¹⁷ Kamu kurumlarında alınan kararlar ile yapılan iş ve işlemlerin hesap verebilirlik ilkesine uygun olması stratejik plan, performans programı ve faaliyet raporu gibi araçlar ile sağlanıyor.¹⁸ Özellikle izleme ve değerlendirme etkinlikleri bu araçlarla daha kolay gerçekleştirilebiliyor.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI 2017 YILI İDARE FAALİYET RAPORU

Millî Eğitim Bakanlığı her yıl en geç ocak ayında, o yıl gerçekleştirmeyi öngördüğü faaliyetleri ve bu faaliyetler için ayrılan kaynakları performans programında açıklıyor. Bu faaliyetlerin performans hedefleri doğrultusunda başarılı bir şekilde gerçekleşip gerçekleşmediğine ise bir sonraki yıl yayımlanan faaliyet raporunda yer veriliyor. Bu açıdan faaliyet raporları, kamuoyunun MEB'in yaptığı iş ve işlemlerle ilgili bilgilenebilmesi için önemli bir araçtır. Bu raporlar sayesinde, MEB'in yıl boyunca yaptığı faaliyetlerin başarı oranı ölçülebilir.

MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB) tarafından yayımlanan *2017 Yılı Performans Programı*'nda 34 ana hedef ve bunlara bağlı alt hedefler yer alıyor. Programa göre tüm hedeflerin MEB'e maliyeti 17.122.245.951 TL. Bu, MEB'in toplam bütçesinin yaklaşık %20'sini oluşturuyor.

Millî Eğitim Bakanlığı 2017 Yılı İdare Faaliyet Raporu'nda yer alan performans hedeflerine bağlı göstergelerin gerçekleşme durumlarına bakıldığında, raporda yer alan 165 göstergeden %73'ü başarılı, %14'ü makul seviyede gerçekleşmiştir. %13'nün ise iyileştirilmesi gerekiyor.

Raporda iyileştirilmesi gerektiği belirtilen 22 gösterge var. Bu göstergelerin bağlı olduğu performans hedeflerine bakıldığında, en fazla iyileştirilmesi gereken göstergenin yer aldığı hedef şudur: “2017 yılında internet altyapısı ile tablet veya etkileşimli tahta kurulumu tamamlanan okul oranını artırmak”.

Bu performans hedefinin altında yer alan, 8 göstergeden 6'sı için “iyileştirilmeli” ifadesi yer alıyor. *2017 Yılı Performans Programı*'na baktığımızda bu performans hedefi için yapılacak faaliyetler, performans hedefleri için ayrılan bütçenin yaklaşık %6'sını oluşturuyor. Hedefe bağlı göstergelerin büyük çoğunluğunun iyileştirilmesinin gerekmesi, bütçeden ayrılan bu kaynağın verimli kullanılmadığını gösteriyor.

Millî Eğitim Bakanlığı 2017 Yılı İdare Faaliyet Raporu'nda dikkat çeken bir başka nokta da yönetimle ilgili göstergeler ve bunların gerçekleşme durumlarıdır. Yönetimle ilgili, *Millî Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı*'nda şu hedef yer alıyor: “Plan dönemi sonuna kadar etkin bir izleme ve değerlendirme sistemiyle desteklenen, bürokrasinin

¹⁶ Bu ilkelerin tanımları için bkz. ERG (2017b).

¹⁷ Argüden, 20 Eylül 2002.

¹⁸ Kırılmaz ve Atak, 2015.

azaltıldığı, çoğulcu, katılımcı, şeffaf, hesap verebilir bir yönetim ve organizasyon yapısı oluşturmak".¹⁹ Bu hedefle bağlantılı olarak *2017 Yılı Performans Programı*'nda "Plan dönemi sonuna kadar etkin bir izleme ve değerlendirme sistemiyle desteklenen bir yönetim ve organizasyon yapısını geliştirmek" hedefi yer alıyor. *Millî Eğitim Bakanlığı 2017 Yılı İdare Faaliyet Raporu*'na göre, bu hedefle ilgili göstergelerin gerçekleşme durumu Tablo 1.1'de gösteriliyor. Bu performans hedefinde yer alan 6 göstergenin 5'i başarıyla tamamlanmış. Özellikle "merkez teşkilatı birimlerinin elektronik ortama aktarılmasını talep ettiği hizmetlerden aktarılanların oranı" yıl sonunda hedeflenen düzeyin oldukça üzerine çıkmış. Buna karşın, MEB geçtiğimiz yıla oranla, Bakanlık elektronik ortamlarına ilişkin şikayet sayısını azaltmak istemesine karşın yıl sonu gerçekleşme durumu, hedeflenen sayının iki katından fazladır. Diğer yandan, bu göstergelerin sözü edilen performans hedefiyle ne kadar ilgili olduğu ve MEB'in yönetimdeki kapasite ve performansını gösterme konusundaki yeterliliği tartışmaya açık bir konudur. Performans hedefi, çoğulcu, katılımcı, şeffaf, hesap verilebilir bir yönetim ve organizasyon yapısı oluşturmayı hedeflerken, *2017 Yılı İdare Faaliyet Raporu*'ndaki göstergelerin bu hedef doğrultusunda MEB'in performansını ölçebilecek nitelikte olup olmadığının analiz edilmesi gerekiyor.

MEB 2017 YILI İDARE FAALİYET RAPORU'NDA BELİRTİLEN PERFORMANS HEDEFİYLE İLGİLİ GÖSTERGELERİN GERÇEKLEŞME DURUMU

Performans hedefi: Plan dönemi sonuna kadar etkin bir izleme ve değerlendirme sistemiyle desteklenen bir yönetim ve organizasyon yapısını geliştirmek

Göstergeler	Hedeflenen gösterge düzeyi	Yıl sonu gerçekleşme düzeyi	Gerçekleşme durumu
Bakanlık bilgi edinme sistemlerinden yararlanıcıların memnuniyet oranı (%)	89,5	88,8	Başarılı
Bakanlık izleme ve değerlendirme sistemi ile yapılan izleme sonuçlarına göre risk tespit edilen okul ve kurumlardan rehberlik ve denetimi yapılanların oranı (%)	20,0	20,0	Başarılı
Rehberlik ve denetim sonuçlarına göre birimlere yapılan bildirimlerin uygulanma oranı (%)	20,0	20,0	Başarılı
İç Kontrol Eylem Planı'nda ²⁰ yer alan eylemlerin gerçekleştirilme oranı (%)	25,0	25,0	Başarılı
Merkez teşkilatı birimlerinin elektronik ortama aktarılmasını talep ettiği hizmetlerden aktarılanların oranı (%)	80,0	98,0	Başarılı
Bakanlık elektronik ortamlarına ilişkin şikâyet sayısı	6.498	14.582	İyileştirilmeli

Kaynak: MEB, 2018b.

19 MEB SGB, 2015.

20 Tam adı "Kamu İç Kontrol Standartlarına Uyum Eylem Planı" olan belgeye şuradan ulaşılabilir: https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/28155835_2018-2019_Kamu_YY_Kontrol_StandartlarYna_Uyum_Eylem_PlanY.pdf

2018 YILI PERFORMANS PROGRAMI

Performans programları, stratejik planlarla birlikte özellikle bütçenin nasıl kullanılacağına belirlenmesinde etkili araçlardır. Bu açıdan *2018 Yılı Performans Programı*, MEB bütçesinin 2018 yılı içerisinde nasıl kullanılacağına ilişkin ayrıntılı bir plan sunuyor. Önceki yıllara karşılaştırıldığında bu programdaki performans hedeflerinin maliyetleri yaklaşık %13 daha fazladır. Diğer yandan, MEB bütçesinde de önceki yıllara göre bir artış yaşandığı için performans maliyetlerinin bütçeye oranı geçen senekine benzer bir seviyededir. 2017 yılı performans hedeflerinin maliyetleri 2017 MEB bütçesinin %20,2'sini oluştururken, 2018 yılındaki hedeflerin maliyetleri 2018 MEB bütçesinin %21'ini oluşturuyor.

2018 yılı performans hedeflerine bakıldığında özellikle disiplin cezası/yaptırım uygulanan öğrenci oranına yönelik bir hedefin yer almaması dikkat çekiyor. *Millî Eğitim Bakanlığı 2017 Yılı İdare Faaliyet Raporu*'na baktığımızda bu hedefin göstergelerinin büyük çoğunluğunun gerçekleşme durumları "iyileştirmeli" olarak belirtilmişti. Performans programları hazırlanırken önceki yıl sorunlu olan ve faaliyet raporlarına göre başarılı bir şekilde tamamlanmamış performans hedefleri öne çıkarılmalıdır. Kısıtlamalar sebebiyle bazı sorunların çözümü ile ilgili adımların sonraki yıllara ertelenmesi gerekiyorsa, önceliklendirilecek konular belirlenirken ilk dikkat edilecek ölçüt, ilgili konunun çocuğun iyi olma haline etkisi olmalıdır.

LİSEYE GEÇİŞ SİSTEMİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

Eğitimin yönetişimi incelenirken, faaliyet raporları ve performans programları kadar eğitimin paydaşlarını etkileyen değişikliklerden de bahsedilebilir. Bu kapsamda, liseye geçiş sisteminde yapılan değişiklikler, öğrencilerden velilere, öğretmenlerden okul yöneticilerine eğitimin pek çok paydaşını etkileyen gelişmelerdir. Eğitimin son 20 yılı gözlemlendiğinde liselere giriş sisteminin 5 Kasım 2017'de yapılan son değişiklikle birlikte beş kez değiştiği görülüyor.²¹ Genel olarak bakıldığında, 1997'den beri liselere geçiş için uygulanan sistemlerin ortak hedefleri: "okul dışı kaynaklara yönelimi azaltmak, öğrenciler için tek ve ana hedefin sınav olmasını engellemek, üst düzey becerilerinin önemsizleşmesinin önüne geçmek, öğrencileri gerçek hayata hazırlamak, fırsat eşitliğini sağlamak, öğrencilerde sınav kaygısını azaltmak, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere katılımı artırmak ve okula devamsızlığı azaltmak" olarak paylaşıldı.

*Liselere geçiş sisteminde yapılan değişikliklerle belirtilen hedeflere ulaşamamış olması, sistemlerin değiştirilme sebebi ve sonuçları arasında bir tutarlılık sorunu olduğunu gösteriyor.*²²

MEB'in 19 Eylül 2017 tarihinde Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sisteminin 2017-18 eğitim-öğretim yılında uygulanmayacağını açıklamasının ardından TEOG yerine uygulanacak yeni sistem kamuoyuyla paylaşıldı. Yeni sistemle liseler, merkezi sınavla öğrenci alacak olanlar ve adrese dayalı sistemle sınavsız öğrenci alacak olanlar olmak üzere ikiye ayrıldı. 10 Nisan 2017 tarihinde "Sınavla Öğrenci Alacak Ortaöğretim Kurumlarına İlişkin Başvuru Kılavuzu" yayımlandı ve sınavla öğrenci alacak 1.367 lise duyuruldu.

²¹ ERG, 2017a.

²² A.g.e.

Başta bu yıl 8. sınıfı bitiren tüm öğrencileri olmak üzere, velileri, öğretmenleri ve okulları etkileyen bu süreç şöyle değerlendirilebilir:

- 19 Eylül 2017 tarihi öncesinde MEB'den TEOG sisteminin geleceğine ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştı. 2017-18 dönemi için yapılan planlamalarda TEOG ile ilgili düzenlemelerden söz edilmiyordu. Konuyla ilgili tek açıklama 15 Eylül 2017 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapıldı. Cumhurbaşkanı, TEOG'un kaldırılması talimatını verdiğini açıkladı.²³ TEOG'un kaldırılması sürecinde konu ile ilgili paydaşlara herhangi bir açıklama yapılmadı; sürece onların da dahil olması sağlanmadı. Bu durum şeffaflık ve katılımcılık ilkeleriyle çelişiyor.
- Yeni sistemin hazırlandığı 19 Eylül-5 Kasım 2017 döneminde, sistemin oluşumunda paydaşların katılımını önemseyen bir yaklaşım sergilenmedi. TEOG sınavının kaldırılmasında olduğu gibi yeni sistemin oluşturulmasında da paydaşlar sürecin dışında bırakıldılar. Yeni sistem için yararlanılan bilimsel çalışmalar ve kaynakçalar ile sistemi hazırlayan uzmanlar da belirsizliğini koruyor. Karar alma sürecinin paydaşlara kapalı olması ve kararların son aşamaya kadar kamuoyuyla paylaşılması şeffaflık prensibiyle çelişirken, yeni sistemin oluşturulmasına paydaşların katkı ve katılımın sağlanmaması katılımcılık ilkesi ile çelişiyor.
- 10 Nisan 2017'de merkezi sınavla öğrenci alacak liseler listesi açıklandığında, kamuoyunda listeye dahil edilen ve edilmeyen okullar üzerine yoğun tartışmalar oldu. Okulların nasıl belirlendiğiyle ilgili MEB yetkilileri tarafından çok sayıda açıklama yapıldı. Bu açıklamalar, kamuoyunun bilgilendirilmesi açısından oldukça önemli ve şeffaflık ilkesinin gerçekleşmesine yönelik olumlu bir adımdır. Öte yandan, sürecin bütününe bakıldığında, paydaşların okulların belirlenmesinde söz sahibi olmaması, katılımcılık açısından sorunludur.
- 2017-18 eğitim-öğretim yılı başladıktan sonra tanıtılan yeni sınav sistemi, hemen bu yıl içerisinde uygulamaya konuldu ve uygulamaya ilişkin ayrıntılar belli zaman aralıklarıyla bu eğitim-öğretim yılı içerisinde paylaşıldı. TEOG'dan yeni sisteme geçiş çok hızlı oldu. Bu dönemde 8. sınıfta olan öğrencilere sisteme uyum sağlamaları için bir zaman tanınmadı. Onların yeni sisteme daha kolay entegre olabilmeleri için destekleyici politikalar üretilmedi, uygulamalar yapılmadı. Bunun sonucunda sistem değişikliğiyle daha az öğrencinin sınava girmesi hedeflenmiş olmasına karşın, öğrencilerin neredeyse büyük bir kısmı TEOG'da olduğu gibi sınava girmeyi tercih etti. Yaklaşık 1 milyon öğrenci sınava başvurdu. Değişiklikle daha az öğrencinin sınava girmesi hedeflenirken, sınava neredeyse tüm öğrencilerin girmesi tutarlılık ilkesi açısından bir sorun olduğunu gösteriyor.
- Liselere Geçiş Sınavı (LGS) öncesinde, MEB örnek sorular yayımladı. Sınavın ilk kez bu sistemle yapıldığı düşünüldüğünde, bu öğrenciler ve eğitimcilerin sınavla ilgili daha fazla bilgi sahibi olması adına önemli bir adımdı. Sınav 2 Haziran 2018 tarihinde yapıldı ve 971.657 öğrenci sınava girdi. Uzmanlar, özellikle sayısal bölümün zor olduğunu söylerken, sınavın seçici bir sınav olduğunu belirttiler.²⁴ Sınav sonuçları 26 Haziran 2018 tarihinde açıklandı.
- Sınav sonuçlarının açıklanmasının ardından tercih dönemi başladı ve öğrencilere sınavla alan 5, yerel yerleştirmeye alan 5 ve pansiyonlu okullardan 5 tane olmak üzere 15 tercih yapabilecekleri söylendi. Özel okullara kesin kayıt yaptıran

23 Milliyet, 15 Eylül 2017.

24 Hürriyet, 2 Haziran 2018.

öğrencilere, tercih ekranı açılmadı. Öğrencinin resmi okullar için yaptığı tercihlerin sonucunu öğrendikten sonra özel okula gidip gitmeyeceğine karar vermesi, öğrencilerin gidebilecekleri tüm okulları bir arada görmesini sağlayarak daha doğru bir karar süreci yaşamalarına katkı sağlayabilirdi.

- LGS tercih sonuçları 30 Haziran 2018 tarihinde açıklandı. MEB, bu sonuçları açıklarken tercih sonuçları ile ilgili verileri de kamuoyuyla paylaştı. Bu verilerin paylaşılması şeffaflık ilkesi açısından çok önemli bir adımdı. Bu bilginin paylaşılması, özellikle öğrencilerin hangi okul türünü daha fazla tercih ettiklerinin kamuoyu tarafından öğrenilmesini sağladı. Bu tercihi görmek, okul türleri ile ilgili devam eden politikaları değiştirebilir. Doluluk oranlarına bakıldığında, merkezi sınavla öğrenci alan okullar arasında okul türü bakımından büyük farklar olmamasına karşın, yerel yerleştirme tercihlerinde en çok Anadolu liseleri tercih edildi. Bu okullara ayrılan kontenjanın %95,2'si ilk tercih dönemi sonunda doldu. Anadolu imam hatip liseleri ve mesleki ve teknik Anadolu liseleri ise ilk tercih dönemi sonunda sırasıyla %52,3 ve %55,6 doluluk oranına ulaştı.²⁵
- Birinci tercih dönemi sonunda, kamuoyunda yerel yerleştirmenin nasıl yapıldığına ilişkin yoğun bir tartışma başladı. MEB'in, bu süreçte kamuoyunu bilgilendirmesi ve elindeki verileri paylaşması hesap verebilirlik ve şeffaflık adına önemliydi.
- Yeni sistemin açıklandığı ilk günden beri MEB yetkililerinin ortak açıklaması, hiçbir öğrencinin istemediği okul türüne yerleşmeyeceği yönündeydi.²⁶ Bu doğrultuda, özellikle yerel yerleştirmeye öğrenci alan Anadolu liselerinde kontenjan artışına gidildiği bilgisi kamuoyuyla paylaşıldı. Bu durum, tutarlılık ilkesine uygun olsa da, kontenjan artışının ne kadar olduğu bilgisi MEB tarafından paylaşılmadı. Benzer biçimde, 4. tercih dönemi sonunda, kaç öğrencinin açıkta kaldığı bilgisi de verilmedi. Bu bilginin paylaşılması, hesap verebilirlik ilkesi açısından daha olumlu olacaktır. Bilginin paylaşılması yeni sistemin öğrencileri örgün eğitim kurumlarına yönlendirmede başarılı olup olmadığının kamuoyu tarafından denetlenmesini sağlayabilirdi.

25 MEB, 30 Temmuz 2018.

26 Hürriyet, 30 Haziran 2018; Bloomberg HT, 20 Nisan 2018; Cantürk ve Karaaslan, 29 Ağustos 2018.

24 HAZİRAN 2018 CUMHURBAŞKANLIĞI VE 27. DÖNEM MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİNDE EĞİTİM

2018 yılında gerçekleşen seçimlerde cumhurbaşkanı adaylarının ve siyasi partilerin gündemindeki önemli konulardan biri de eğitimdi. Adayların ve siyasi partilerin bildirelerinde, eğitimle ilgili çeşitli sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri ön plana çıktı.

Bildirgelerle ilgili olarak dikkat çeken noktalardan biri, eğitimle ilgili bazı hedeflerin birden fazla siyasi partinin seçim bildirgesinde yer almasıydı. Bu hedefler şunlardır:

- Sözleşmeli öğretmenliğin kaldırılması
- Eğitim sisteminde değişiklik yapılması
- Müfredatta değişiklik
- Yabancı dil eğitiminin iyileştirilmesi ile sanat ve spor eğitimine yönelik uygulamaların müfredata eklenmesi
- Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere yönelik hedefler
- Eğitim ve istihdam arasındaki bağın kuvvetlendirilmesi
- Mesleki ve teknik Anadolu liselerine yönelik hedefler

Öncelikle, bu hedeflerden bazılarının toplumun geniş kesimlerince dile getirilen bazı önemli sorunlara işaret ettiğinin altını çizmek gerekiyor. Örneğin, sözleşmeli öğretmenlik ve üniversite mezunları arasında artan işsizlik, toplumun farklı kesimleri tarafından sıklıkla dile getirilen sorunlardır. Bunlar dışında dikkat çekenlerse, başta eğitim sistemi olmak üzere bazı alanlarda değişiklik yapılmasına yönelik hedeflerdir. Son 20 yılda eğitim sisteminde ciddi değişiklikler yaşandığının altını çizmek gerekiyor. Eğitim sistemindeki belirli sorunlar, mevcut kaynaklarla çözülebilecekken, partilerin değişiklik önermeye devam etmesi, özellikle verimlilik açısından bir problem olarak görülebilir.

Seçim döneminde Eğitim Reformu Girişimi (ERG) de önerilerini seçime katılan tüm siyasi partiler ve adaylarla paylaştı. “Eğitimde Reform İçin Ortak Akıl Oluşturmayı Öneriyoruz” başlığıyla yayımlanan belgede, yeni bir reform yerine önceliğin, “siyasi partilerin bir masa etrafında oturarak ortak eğitim hedeflerimiz için siyasi uzlaşa sağlaması” olduğunun altı çizildi. ERG, belgedeki öneri ve gerekçelerini dört ana hedef etrafında topladı. Bu hedefler şunlardır;

1. Eğitimde güven ortamının oluşturulması
2. Ortak eğitim hedeflerimiz için siyasi uzlaşının sağlanması
3. Verilerin ön planda olduğu karar alma süreçlerinin sağlanması
4. Öğrenme uçurumunun kapanması²⁷

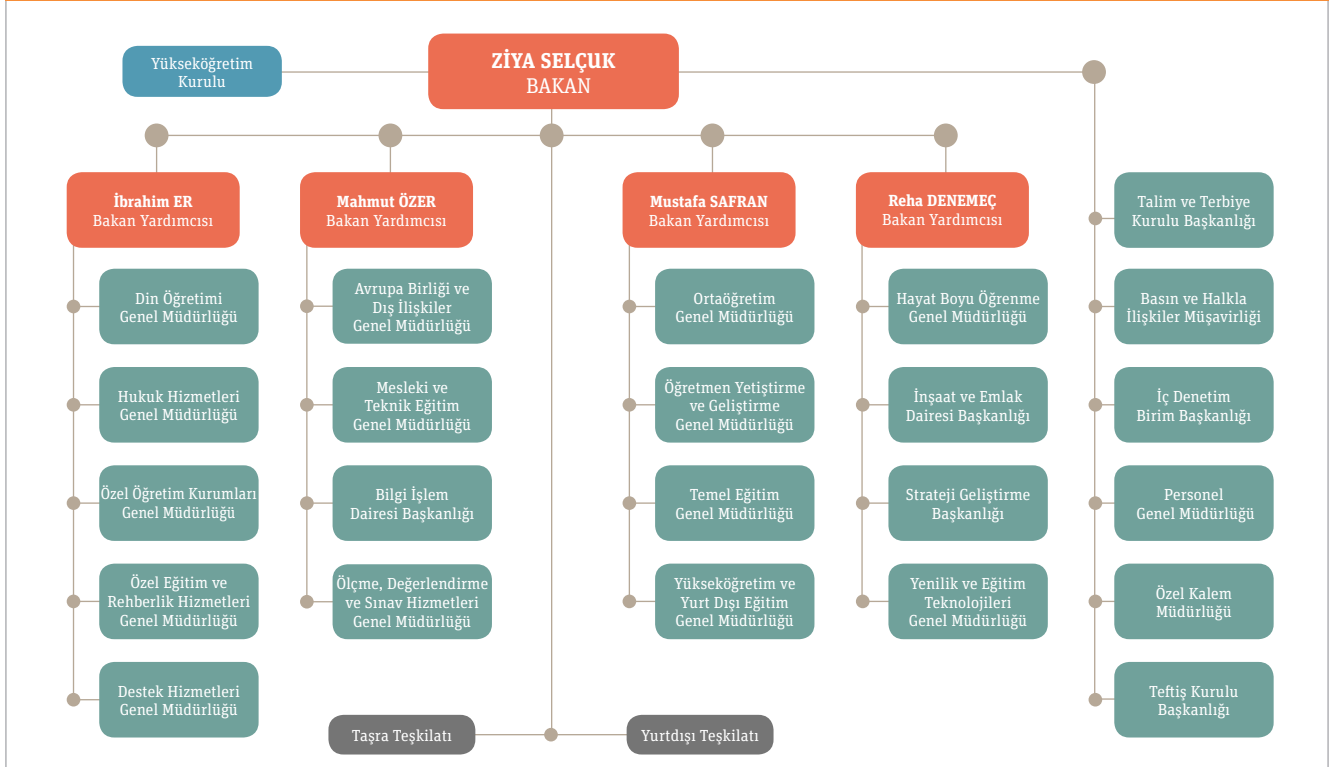
Bunlar arasında “öğrenme uçurumunun kapanması” hedefindeki önerilere bakıldığında, bazı alanlarda güçlü olan mevcut mevzuatın ve daha önce yapılan hazırlıkların etkili olarak uygulamaya geçmesi ile pek çok alanda hızlı sonuçlar alınabileceği görülüyor. Örneğin, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ve Okul Bazlı Bütçeleme mevzuatın işlevselleştirilmesi bu alandaki sorunların çözümü için yeterli olacaktır. Bunların yanı sıra, “okullarda ücretsiz içme suyunun sağlanması” ve “temiz okullar için okullara yeterli kaynak ve personel sağlanması”, eğitim sisteminde büyük değişikliklere gidilmeden öğrencilere daha iyi bir okul deneyimi sağlamak için atılabilecek önemli adımlardır. Bu doğrultuda, yeni bir reform öncesinde, mevcut kaynaklarla hemen çözülebilecek sorunlara öncelik verilmesi önemli görünüyor.

24 HAZİRAN 2018 SEÇİMLERİ SONRASINDA MEB TEŞKİLATINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanı Seçimi ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'nin ardından, 9 Temmuz 2018'de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, yeni kabineyi açıkladı; yeni Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Ziya Selçuk oldu.

16 Nisan 2018 tarihindeki referandumda Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesi ve 24 Haziran 2018 Seçimleri'nin sonuçlanmasının ardından, yeni hükümet sistemine uyum için "Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri" çıkarıldı. 10 Temmuz 2018 tarihli 30474 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 1 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'yle MEB'in görev, yetki ve teşkilat yapısı belirlendi.²⁸ Kaldırılan "Millî Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmündeki Kararname" ile karşılaştırıldığında, yeni kararnameler ile MEB teşkilatı ve Bakanlığın görevlerinde önemli bir değişiklik yapılmadığı görülüyor. Bu kararname ile MEB'de yapılan en dikkat çekici değişiklik, müsteşarlığın ve müsteşar yardımcılığının kaldırılması oldu. Bunun yanı sıra, önceki dönemde bir olan bakan yardımcısı sayısı dörde çıktı ve MEB'e dört yeni bakan yardımcısı atandı. Bu değişiklikler sonrası MEB teşkilatında birim ve görevlerin nasıl düzenlendiği Şekil 1.1'de gösteriliyor.

ŞEKİL 1.1: MEB TEŞKİLAT ŞEMASI

Kaynak: MEB, t.y.

1 numaralı Kararname'yle eğitim alanında yapılan en önemli değişiklik Cumhurbaşkanlığı'na bağlı "Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu" oluşturulması oldu. Kararnameye göre kurulun başkanlığını Cumhurbaşkanı yapıyor ve kurul üyelerini Cumhurbaşkanı atıyor.²⁹ Kurulun görev ve yetkileri şunlardır:

- Türkiye'nin hedefleri doğrultusunda eğitim ve öğretim faaliyetleri ile ilgili politika önerilerinde bulunmak
- Yükseköğretim strateji ve amaçlarının belirlenmesi ve geliştirilmesi ile ilgili politika önerilerinde bulunmak
- Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin uygulanmasına yönelik çalışmaları izlemek, ihtiyaç analizi geliştirerek faaliyetlerin geliştirilmesi için politika önerileri oluşturmak
- Kalite, eşitlik ve etkililik ilkeleri ile millî ve toplumsal değerlere dayalı bir eğitim sistemi oluşturmak amacıyla politika önerileri geliştirmek
- Üniversitelerde açılacak fakülte ve bölümlerle ilgili ihtiyaç analizi yaparak stratejik planlamayla ilgili öneriler sunmak
- Ülkenin işgücü planlamasını dikkate alarak eğitim ve öğretim konusunda politika önerileri oluşturmak
- Avrupa Birliği eğitim ve gençlik programlarının uygulanması ile ilgili genel politikaların belirlenmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla çalışmalar yapmak
- Mesleki ve teknik eğitim programlarının uygulandığı her tür ve derecedeki örgün, yaygın ve çıraklık eğitimi, mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları ile işletmelerde yapılacak mesleki eğitimin; planlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konularında politika önerileri geliştirmek³⁰

Bu görev ve yetkilere bakıldığında, kurulun, MEB'in de yetki alanına giren birçok konuda politika önerileri sunma görevi olduğu görülüyor. Bu durum, kararnamenin MEB'le ilgili maddelerinde belirtilmemesine karşın, önümüzdeki dönemde Bakanlık ve Kurul arasında nasıl bir ilişki kurulacağı belirsizliğini koruyor.

Yeni kabinenin kurulmasının ardından, 3 Ağustos 2018 tarihinde, "100 Günlük İcraat Programı" açıklandı ve her bakanlığın bu dönemde öncelikli olarak atacağı adımlar belirlendi. Bu kapsamda, MEB'in 100 günlük eylem planı şöyledir:³¹

- Okullarda tam gün eğitim gören öğrenci oranının artırılması
- 2.700 okulun Kent Güvenlik Yönetim Sistemi'ne entegre edilerek daha güvenli hale gelmesi

29 A.g.e

30 A.g.e.

31 Cumhurbaşkanlığı, 3 Ağustos 2018.

- Türkiye'nin stratejik kurumlarında istihdam edilmek üzere yurt dışına 500 öğrenci gönderilmesi
- Öğretmenlerin mesleki ehliyet ve liyakatini güçlendirecek çalışmaların başlatılması,
- Profesyonel eğitim yöneticiliği sistemine geçilmesi
- Öğrencilerin yabancı dili aktif bir şekilde kullanmasına imkân sağlayacak bir öğretim modeline geçilmesi
- Her çocuğun okul öncesi eğitimden üniversiteye ilgi, yetenek ve becerilerini gelişimsel olarak izlemek ve yönlendirmek için "e-portfolio sistemi"nin kurulması
- Millî Eğitim Bakanlığı'nın mevzuatını, çalışma planlarını ve insan kaynağını yeniden yapılandırmak üzere "Büyük Veri" sistemi kurulması
- Her okulu kendi koşullarında değerlendirerek eğitim kurumlarının kapasitesini güçlendirmeye yönelik izleme değerlendirme sisteminin hayata geçirilmesi
- Mesleki eğitimin Endüstri 4.0 anlayışı ile yeniden yapılandırılması
- Ölçme ve Değerlendirme Sistemi'nin öğrencilerin eğitim hayatı sürecinde edindikleri bilgileri günlük yaşamlarında kullanma becerilerini de ölçecek şekilde genişletilmesi
- Öğrencilere gelecekte ihtiyaç duyacakları becerileri kazandıracak disiplinlerarası nitelikteki algoritmik düşünme, senaryo, eleştirel düşünme, robotik konularının derslere entegre edilmesi
- Geçiş sürecinin temel aşamalarının 100 gün içinde tamamlanması
- 2019-2023 dönemine ilişkin Stratejik Plan çalışmalarının Kasım ayı sonunda tamamlanacak şekilde başlatılması

"100 Günlük İcraat Programı"nın açıklanması, Bakanlığın faaliyetleri ile ilgili olarak kamuoyunun önceden bilgilendirilmesi adına önemlidir. Diğer yandan, tutarlılık ilkesine uygun olabilmesi için MEB'in bundan sonraki faaliyetlerinin bu açıklanan maddeler doğrultusunda yürütülmelidir. Bu durumda, MEB'in önümüzdeki dönemde bu maddelerde belirtilen konuları önceliklendirdiği düşünülürse, icraat programında yer verilmeyen konulara da dikkat çekmek gerekiyor. Maddeler erişim, okul güvenliği ve eğitimin çıktılarının izlenmesi adına olumlu olsa da kapsayıcı eğitime yönelik hiçbir maddenin olmaması dikkat çekicidir.

EĞİTİMİN FİNANSMANI

Bu bölümde MEB bütçesinin yıllar içindeki gelişimi ve eğitim harcamaları inceleniyor. Eğitim harcamaları alt başlığında, MEB bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranındaki değişime, kamu harcamalarının eğitim kademelerine göre dağılımına, öğrenci başına yapılan kamu harcamalarına ve merkezi bütçe yatırım ödeneğinden MEB yatırımları için ayrılan paya daha yakından bakılıyor. Bunların yanı sıra, ikili eğitimin sonlanması ve okul öncesi eğitimin yaygınlaşması gibi önceliklendirilmesi gereken konuların finansman boyutundaki durumu değerlendiriliyor. Son olarak, *Millî Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı*'nda yer alan "özel öğretimin payının artması" hedefi çerçevesinde özel eğitim alanındaki son gelişmeler inceleniyor.

MEB BÜTÇESİNİN GELİŞİMİ

MEB bütçesi, 2018 yılında geçen yıla oranla %8,8 artarak 92 milyar TL'ye çıktı.³² Bütçe, 2007 yılından bu yana nominal olarak, yani enflasyon göz önüne alınmadığında, yaklaşık 4 kat artmış durumda. Yıllar içerisinde gerçekleşen enflasyon dikkate alındığında ise bütçenin 2007'den bu yana 2 katına çıktığı anlaşılıyor.

MEB bütçesinin gelişimini ve 2018'deki durumunu takip etmenin yollarından biri de bütçenin gayri safi yurtiçi hasılaya (GSYH) oranına bakmaktır. GSYH, ülke içinde bir senede yaratılan katma değer toplamını gösteriyor ve 2018 yılında MEB bütçesinin GSYH'ya oranı %2,7'dir. Geçen yıla göre, MEB bütçesinde artış olmasına karşın, GSYH'deki artışın bütçedeki artıştan fazla olması sebebiyle, MEB bütçesinin GSYH'ya oranında azalma görülüyor.

TABLO 1.2: MEB BÜTÇESİNİN YILLAR İÇİNDEKİ DEĞİŞİMİ

Yıl	MEB bütçesi (TL)	Merkezi yönetim bütçesi (TL)	MEB bütçesinin GSYH'ye oranı (%)	MEB bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı (%)
2007	21.355.634.000	204.988.545.572	2,5	10,4
2008	22.915.565.000	222.553.216.800	2,4	10,3
2009	27.446.778.095	262.217.866.000	2,9	10,5
2010	28.237.412.000	286.981.303.810	2,6	9,8
2011	34.112.163.000	312.572.607.330	2,6	10,9
2012	39.169.379.190	350.898.317.817	2,8	11,2
2013	47.496.378.650	404.045.669.000	3,0	11,8
2014	55.704.817.610	434.995.765.000	3,2	12,8
2015	62.000.248.000	472.943.000.000	2,7	13,1
2016	76.354.306.000	570.507.000.000	2,9	13,4
2017	85.048.584.000	645.124.000.000	2,8	13,2
2018	92.528.652.000	762.753.000.000	2,7	12,1

Kaynak: MEB SGB, 2017.

MEB bütçesinin fonksiyonel dağılımına bakıldığında en büyük payın %94,4 ile eğitim hizmetleri için ayrıldığı görülüyor. Diğer yandan, eğitim hizmetlerine ayrılan bütçenin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımına bakıldığında ise eğitim hizmetleri içerisinde en büyük payın personel giderlerine ayrıldığı görülüyor. Benzer biçimde toplam MEB bütçesine ekonomik sınıflandırma kalemlerine göre bakıldığında, bütçenin %68,6'sının personel giderlerine ayrıldığı görülüyor.

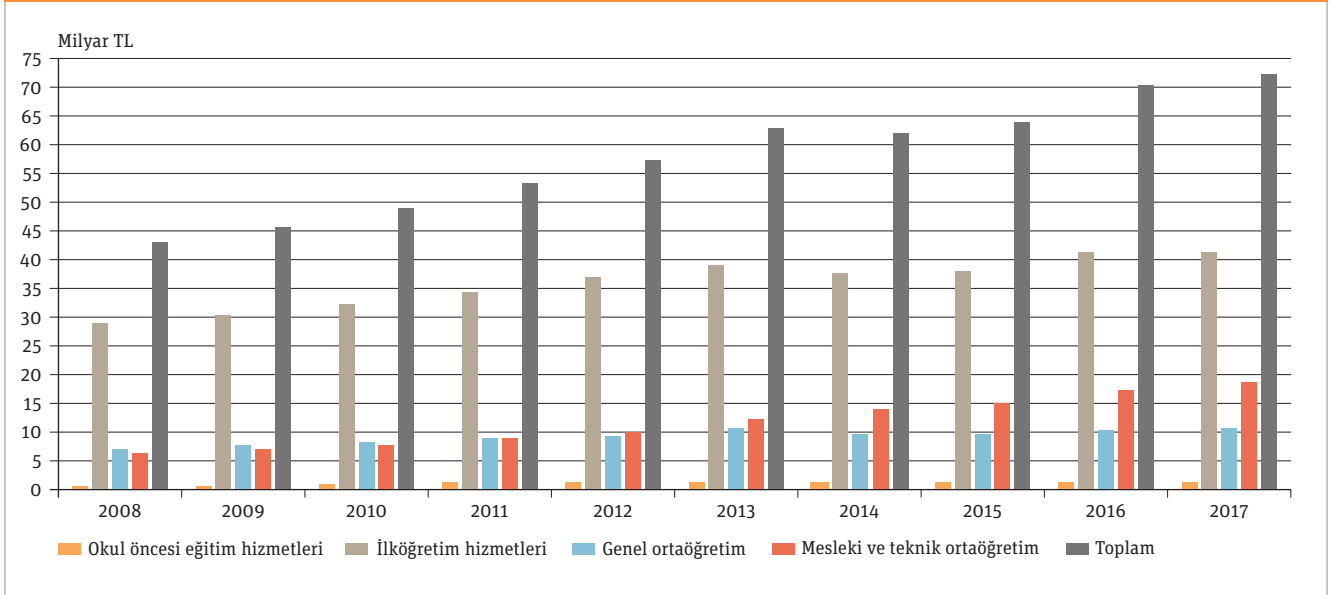
32 Raporun hazırlandığı tarihte 2018 enflasyon oranı henüz açıklanmadığı için MEB bütçesinin geçen yıla göre artışı 2017 fiyatlarıyla hesaplanmıştır. Bu oranı yıl sonu enflasyon etmeni ile yeniden değerlendirmek daha doğru olacaktır.

EĞİTİM HARCAMALARI

Eğitime ayrılan kaynaklarla ilgili önemli göstergelerden biri kamu kaynaklarının ne kadarının eğitime ayrıldığıdır. Geçen seneye göre hem merkezi yönetim bütçesinde hem de MEB bütçesinde artış olmasına karşın, MEB bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı azaldı: 2017 yılında bu oranı %13,2'ydi; bu yıl ise %12,1 oldu. Bu durum, merkezi bütçedeki artışa oranla, MEB bütçesinde daha az artış yapıldığını gösteriyor.

Kamu eğitim harcamalarının kademelere göre dağılımına bakıldığında, geçen seneye göre ciddi değişiklikler olmadığı görülüyor (Grafik 1.1). Geçen seneye göre bütçedeki payı azalmış olmasına karşın, bu sene de en çok harcama, ilköğretim hizmetleri için yapıldı. Okul öncesi eğitim hizmetlerine bakıldığında ise geçen seneki durumun değişmediği, yine en az harcamanın bu kademede yapıldığı görülüyor.

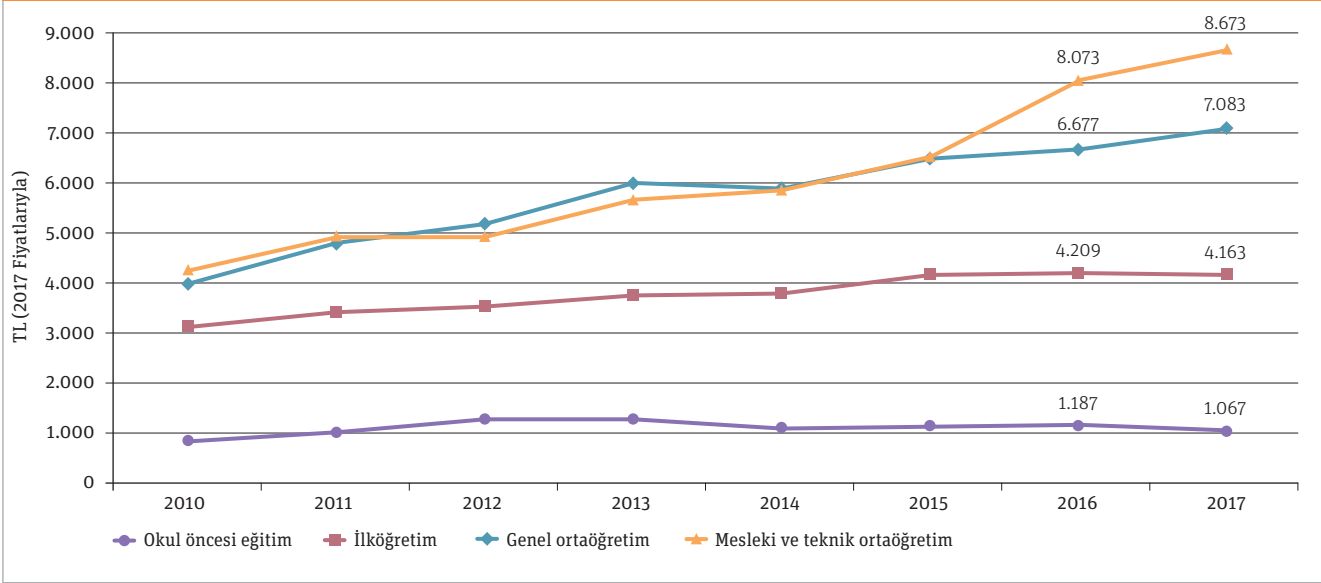
GRAFİK 1.1: KAMU KAYNAKLARIYLA YAPILAN EĞİTİM HARCAMALARI (2017 FİYATLARIYLA)

Kaynak: Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü (2018) tarafından sağlanan merkezi yönetim ve yerel yönetim bütçe giderleri verileri kullanılarak ERG tarafından hesaplandı.

Öğrenci başına yapılan kamu harcaması, gerçekte yapılan harcamayı yansıtmasa da bu gösterge, eğitim harcamalarının farklı kademelerdeki öğrencilerin ihtiyaçlarının ne kadar karşılandığına yönelik bir fikir vermesi adına önemlidir. Buna göre, öğrenci başına harcamanın en fazla olduğu kademe mesleki ve teknik ortaöğretimken, öğrenci başına harcamanın en az olduğu eğitim kademesi okul öncesidir. Geçen seneye göre öğrenci başına yapılan harcama mesleki ve teknik ortaöğretimde %7,4, genel ortaöğretimde %6,1 artarken, okul öncesi eğitimde %10,1, ilköğretimde ise %1,1 azaldı.

GRAFİK 1.2: ÖĞRENCİ BAŞINA YAPILAN KAMU EĞİTİM HARCAMASI (2017 FİYATLARIYLA)

Kaynak: Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü (2018) tarafından sağlanan merkezi yönetim ve yerel yönetim bütçe giderleri verileri ile MEB tarafından 2010'dan bu yana yayımlanan örgün eğitim istatistikleri kullanılarak ERG tarafından hesaplandı.

*Açıköğretim, özel öğretim ve özel eğitim kurumlarında öğrenim görenler hesaplama dahil değildir.

Merkezi bütçe yatırım ödeneğinden MEB yatırımları için ayrılan pay da eğitime yapılan harcamalar adına önemli bir göstergedir. Yatırımlar, ikili öğretim, okul öncesi eğitim ve dezavantajlı çocukların eğitime erişimi gibi öncelikle adım atılması gereken sorunların çözümü için önemlidir. 2018 yılında MEB'e ayrılan yatırım bütçesi geçen seneye göre küçük bir artışla 7.737.121.000 TL'ye çıktı. Geçen yıl merkezi bütçe yatırım ödeneğinin %10,9'u MEB'e ayrılmışken, bu yılki oran %11,2'dir.

2007'den bu yana merkezi bütçe yatırım ödeneğinden MEB yatırımlarına ayrılan oran azalıyor.³³ 2007 yılında MEB yatırımları için ayrılan pay %16 iken, bu oran 2012 yılına kadar %9,3'e kadar geriledi. Pay, 2012'den beri dalgalı bir grafik izliyor.

İkili Eğitimin Sonlandırılması

3 Ağustos 2018 tarihinde Cumhurbaşkanlığı tarafından yayımlanan "100 Günlük İcraat Programı" içerisinde dikkat çeken hedeflerden biri "Okullarda tam gün eğitim gören öğrenci oranının artırılması" hedefiydi.³⁴ 2017-18 eğitim-öğretim yılı verilerine göre ilköğretim kurumlarının %14,4'ünde, ortaöğretim kurumlarının ise %6,4'ünde ikili eğitim yapılıyor.³⁵

33 MEB SGB, 2017.

34 Cumhurbaşkanlığı, 3 Ağustos 2018.

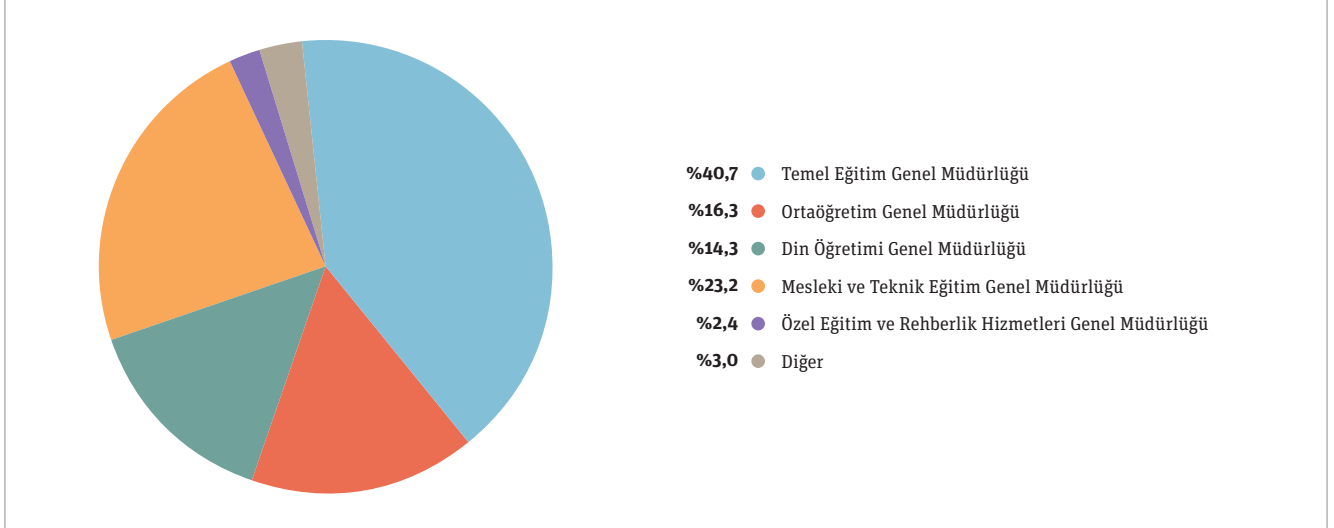
35 MEB tarafından ERG ile paylaşılan veri.

İlköğretim kurumlarındaki ikili eğitim oranına iller kırılımında bakıldığında ise Hakkari'deki okulların %40'ında ikili eğitim yapıldığı görülüyor. Hakkari'den sonra %35 ile Van, %34 ile Şanlıurfa geliyor. Bolu, Karaman, Nevşehir, Bartın, Sinop, Artvin, Gümüşhane, Erzincan, Bayburt ve Tunceli'de ise ikili eğitim yapan ilköğretim kurumu bulunmuyor.³⁶ Ortaöğretim kurumları içinde, ikili eğitim yapan kurum oranının en yüksek olduğu il %13,9 ile İstanbul olarak görülüyor. İstanbul'u Hakkari (%11,6) ve Şanlıurfa (%11,4) izliyor. Ortaöğretimde ikili eğitim yapan kurumun olmadığı 10 il var: Ardahan, Artvin, Bayburt, Bilecik, Çanakkale, Gümüşhane, Iğdır, Kütahya, Nevşehir ve Sinop.³⁷

MEB verilerine göre, 2019 yılı sonuna kadar ikili öğretimin kaldırılması için Türkiye genelinde 57.132'si temel eğitimde, 1.630'u ise ortaöğretimde olmak üzere toplam 58.762 derslik yapılması gerekiyor.³⁸ İkili eğitime son verilmesi için ihtiyaç duyulan illerde 45.306 dersliğin yapımı sürüyor.³⁹

2018 yılında, MEB bütçesinde yapı tesisi için 4.818.121.000 TL yatırım ödeneği ayrıldı. Ödenek geçen seneye göre arttığı gibi dağılımı da değişti. Geçen sene en çok ödenek ayrılan genel müdürlük Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü iken, bu sene en çok ödenek, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'ne ayrıldı. İkili öğretimin en çok ilköğretim kurumlarında olduğu düşünüldüğünde en çok ödeneğin temel eğitime ayrılmış olması olumludur.

GRAFİK 1.3: 2018 YILI YAPI TESİSİ ÖDENEĞİNİN DAĞILIMI (%)

Kaynak: MEB (2018a) verileri kullanılarak ERG tarafından hesaplandı.

³⁶ A.g.e.

³⁷ A.g.e.

³⁸ MEB, 14 Aralık 2017.

³⁹ MEB tarafından ERG ile paylaşılan veri.

Okul Öncesi Eğitimin Yaygınlaştırılması

Okul öncesi eğitim ve bu kademeye yönelik yatırımlar, tüm çocukların eğitime eşit koşullarda başlayabilmesi için büyük önem taşıyor. Türkiye’de resmi kurumlarda okul öncesi eğitim ücretsiz değildir; “eğitim katkı payı” ücreti alınıyor ve bu ücretin öğrencinin yarım gün ya da tam gün okula gitmesine ve yemeğin kurum tarafından verilmesi ya da evden beslenme getirilerek sağlanmasına göre değiştiği görülüyor.⁴⁰ Örneğin, 2018-19 eğitim-öğretim yılında İstanbul’da resmi okul öncesi eğitim kurumlarının aylık tavan ücreti yemeksiz 95 TL, yemekli 160 TL olarak belirlendi.⁴¹ Diğer yandan, tüm illerde aylık taban ücreti sıfırken, aylık tavan ücretinde iller arasında önemli farklar olduğu görülüyor. Örneğin, 2017-18 yılı verilerine göre Adana’da kahvaltısız anasınıfı için aylık tavan ücret 20 TL iken Tunceli’de aynı hizmet için tavan ücret 140 TL’dir.⁴² Bu durumda resmin bütününe girebilmek için illerdeki ortalama ücret verisine ihtiyaç duyuluyor.

2017 yılı verilerine göre, birinci sınıfa başlayan öğrencilerin %61,5’inin en az bir yıl okul öncesi eğitim aldığı görülüyor.⁴³ *2018 Yılı Performans Programı*’nda okul öncesine yönelik yeni hazırlanan materyallerin ve okul öncesi eğitim alan çocuklara yönelik kırtasiye ve eğitim malzemelerinin dağıtımı için 27.325.000 TL ayrılıyor.

OECD tarafından yayımlanan “Bir Bakışta Eğitim 2018” (Education at a Glance 2018) raporuna göre, Türkiye’de, Japonya’da ve Birleşik Krallık’ta okul öncesi eğitime yapılan harcamaların %40’ından fazlası özel kaynaklarca yapılıyor.⁴⁴ 2016-17 yılında Türkiye’de okul öncesi eğitimde özel kurumların oranı %53,1 iken, bu oran 2017-18’de %51,8’e geriledi.

Çocuğun iyi olma hali ve başarısı üzerindeki olumlu etkisi düşünüldüğünde, her çocuğun nitelikli okul öncesi eğitime erişebilmesi çok önemlidir. Bu yoldaki önemli adımlardan biri, okul öncesi eğitimin zorunlu ve ücretsiz hale getirilmesi olacaktır. Diğer yandan, bu hedef doğrultusunda erişimi artırmak için adımlar atılırken, niteliğin de artırılması için çalışmalar yapmak yerinde olacaktır.

Özel Öğretim Payının Artması

2016-17 eğitim-öğretim yılında özel okulların ve özel okul öğrencilerinin oranlarının önceki eğitim-öğretim yılına göre değişimlerine bakıldığında, özel okul oranının değişmediği, özel öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin oranında da oldukça küçük bir artış olduğu görülüyordu. 2017-18 eğitim-öğretim yılında ise, Grafik 1.4’te görüldüğü gibi, özellikle özel okul oranında önemli bir artış yaşandı. Eğitim sisteminde özel okulların oranı %1,9 artarak %14,7 oldu. Özel okul oranlarına eğitim kademelerine göre bakıldığında geçen seneye göre en fazla artışın Ortaöğretim Genel Müdürlüğü’ne (OGM) bağlı özel liselerde olduğu görüldü. 2016-17’de bu okulların OGM’ye bağlı okullar içindeki oranı %43 iken, 2017-18’de %45,6’dır.

40 A.g.e.

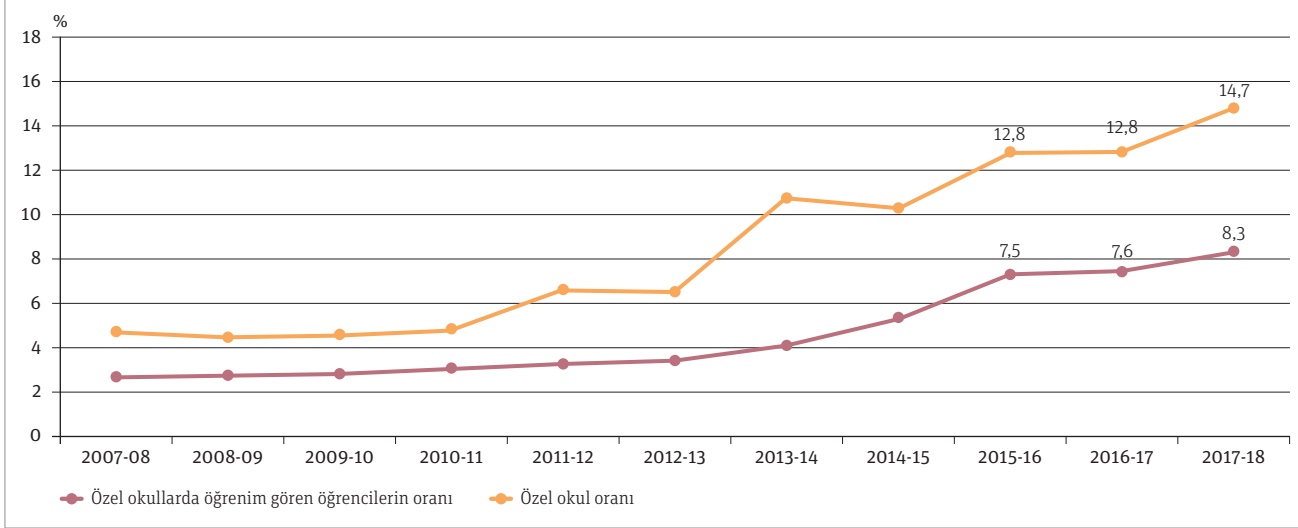
41 MEB İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü, 11 Mayıs 2018.

42 MEB tarafından ERG ile paylaşılan veri.

43 MEB, 2018b.

44 OECD, 2018.

GRAFİK 1.4: EĞİTİM SİSTEMİNDE ÖZEL OKULLAR (%)

Kaynak: MEB tarafından 2000 ile 2017 yılları arasında yayımlanan örgün eğitim istatistikleri kullanılarak ERG tarafından hesaplandı. Anasınıfı sayıları dahil edilmmiştir.

Kademelere göre, özel okulların oranına bakıldığında OGM'ye bağlı özel liselerin oranının (%45,6) en fazla olduğu görülüyor. Bu okulları sırasıyla, okul öncesi eğitimdeki özel kurum ve sınıflar (%20,1), özel ortaokullar (%10), özel mesleki ve teknik Anadolu liseleri (%8,6) ve özel ilkokullar (%6,5) izliyor.⁴⁵ Özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin oranının da %22,7 ile en fazla OGM'ye bağlı özel liselerde olduğu görülüyor.⁴⁶

Özel öğretim konusunda dikkat çeken bir diğer konu da temel liselerdir. Son yıllarda özel okul sayısının artışında bu okul türünün önemli bir payı var.⁴⁷ 2017-18 eğitim-öğretim yılında temel lise sayılarında azalma görüldü. 2016-17'de 1.017 olan okul sayısı, 2017-18'de 972'ye geriledi. Buna karşın, öğrenci sayılarında artış yaşanarak geçen sene 203.760 olan öğrenci sayısı 212.227'ye çıktı. Özel temel liselerde sınıf seviyelerine göre öğrenci sayılarına bakıldığında, en çok öğrencinin 12. sınıfta olduğu görülüyor.⁴⁸ 2017-18 eğitim-öğretim yılında 97.236 öğrenci temel liseye nakil oldu.⁴⁹

Özel temel liseler, 2014 yılında dershanelerin dönüşümü kapsamında kurulmuş, okul sahiplerine 2018-19 yılı sonuna kadar özel okula dönüşmeleri için süre tanınmıştı. Bu kapsamda, özel temel liselerin en büyük eksiği, okul kurmak için gereken fiziki standartların sağlanmamasıdır. Halen bu standartları sağlayamayan 972 okul olduğu düşünüldüğünde, bir

45 Açıköğretim kurumları ve bu kurumlara giden öğrenciler dahil edilmemiştir.

46 Açıköğretim kurumları ve bu kurumlara giden öğrenciler dahil edilmemiştir.

47 ERG, 2017b.

48 MEB tarafından ERG ile paylaşılan veri.

49 A.g.e.

yıllık sürenin tüm özel temel liselerin dönüşümlerinin bitmesi için az olduğu öngörülebilir. Bunun yanı sıra, bu okulların veliler tarafından tercih edilmesinin en önemli sebebi, diğer özel okullara kıyasla bu okulların ücretlerinin daha az olmasıdır. Bu okullar dönüştüğünde ya da dönüşümünü tamamlayamayanlar kapatıldığında, buradaki öğrencilerin nakil sürecinin de dönüşüm planlaması çerçevesinde düşünülmesi önemli olacaktır.

2018 Yılı Performans Programı'nda, özel okulda okuyan öğrencilere yönelik eğitim-öğretim desteği ve organize sanayi bölgelerinde ve bu bölgelerin dışında okuyan özel mesleki ve teknik eğitim öğrencilerine yönelik teşvik için toplam 1.509.024.000 TL ayrıldığı paylaşıyor. 2017-18 yılında 75.000 öğrenciye eğitim-öğretim desteği ilk defa verildi. İlk defa destek verilen öğrenci sayılarına bakıldığında, destek verilecek 24.000 öğrencinin temel liseye kayıt yaptıranlar olduğu görülüyor. Temel liselerin 2018-19 yılı sonunda dönüşümünü tamamlayacağı ve tamamlayamayanların kapatılacağı düşünülürse bu okullara eğitim-öğretim desteğinin devam etmesi soru işaretleri yaratıyor. Ek olarak, 2018-19 yılında da temel liselere kayıt yaptıran öğrencilere destek verileceği görülüyor. 2017-18'de en fazla eğitim-öğretim desteği ortaokul ve lisede verildi. 2018-19 yılında verilecek tüm destekler ise ortalama %7,6 oranında artıyor.

TABLO 1.3: EĞİTİM ÖĞRETİM DESTEĞİ VERİLEN OKUL TÜRLERİ, DESTEK TUTARLARI VE ÖĞRENCİ SAYILARI

	2017-18		2018-19	
	Destek tutarı (TL)	İlk defa destek verilecek öğrenci sayısı	Destek tutarı (TL)	İlk defa destek verilecek öğrenci sayısı
Okul öncesi eğitim	3.060	6.000	3.290	6.000
İlkokul	3.680	15.000	3.960	15.000
Ortaokul	4.280	15.000	4.610	15.000
Lise	4.280	15.000	4.610	15.000
Temel lise	3.680	24.000	3.960	24.000

Kaynak: Maliye Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı, 4 Ağustos 2017; Millî Eğitim Bakanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığı⁵⁰, 12 Ağustos 2018.

Resmi okullar arasında kaynaklar bakımından farklar devam ediyor. Bu farkı yaratan etmenlerden biri olarak okul-aile birliği gelirleri gösteriliyor.⁵¹ Türkiye'de Eğitimin Finansmanı ve Eğitim Harcamaları Bilgi Yönetim Sistemi'nde (TEFBİS) yer alan bilgilerle göre okul-aile birliğinin gelir kaynakları şu şekilde sıralanıyor: bağışlar, kira gelirleri (kantin, açık alan, spor tesisi, otopark), Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) kayıt geliri, açık lise kayıt geliri, kermes/dernek gelirleri ve diğer gelir kaynakları.⁵² Her okul eşit oranda bağış ya da kira geliri elde edemediğinden okullar arasında kaynak farkları oluşuyor. Özel okullara öğrenci başına verilen teşvik uygulamasının eşitlik bakışı açısından gözden geçirilmesi, resmi okullar içinse Okul Bazlı Bütçeleme mevzuatının işlevselleştirilmesi gerekiyor.⁵³

50 703 sayılı KHK ile, Maliye Bakanlığı'nın ismi değişerek Hazine ve Maliye Bakanlığı oldu.

51 Candaş vd., 2011.

52 MEB Kırşehir Millî Eğitim Müdürlüğü, t.y.

53 ERG, 2018.

SONUÇ

MEB'de alınan kararlar ve faaliyetlerin hesap verebilirlik ilkesine uygunluğunun denetlenmesinde performans programları ve faaliyet raporları çok önemlidir. Bu bölümde *MEB 2017 Faaliyet Raporu* için yapılan başarı oranı hesaplaması, geçmiş yıllar için de yapılabilir. Böylece MEB'in yıllara göre göstergelerdeki başarı durumu incelenip, bu durumu etkileyen etmenler saptanabilir.

Liselere giriş sisteminde yapılan son değişikliklerin olumlu etkileri olduğu kadar olumsuz sonuçlarının da olduğu görülüyor. Öte yandan, olumsuz yanlarının çözülmesi için yeni bir sistem değişikliğine ihtiyaç olduğunu söylemek güç olacaktır. Son 20 yılda 5 kez değişen liselere geçiş sistemini, yeniden değiştirmek öğrencilerden velilere, öğretmenlerden okul yöneticilerine, eğitimin tüm paydaşları üzerine yeniden ağır bir yük bindirecektir. Bunun yerine, 2018-19 eğitim-öğretim yılının sonuna kadar yeni sistemin olumsuz yanlarının düzeltilmesine odaklanılması daha önemli olabilir. Kamuoyunda dile getirilen pek çok sorun, öğrenciler ve velilerin yeni sistem hakkında daha iyi bilgilendirilmesiyle çözülebilir.

2018 yılında yapılan seçimler de eğitimi etkileyen gelişmelerden biri oldu. Seçimler sonrasında yayımlanan ve içerisinde MEB'in programının da bulunduğu "100 Günlük İcraat Programı", MEB'in faaliyetleri konusunda kamuoyunun önceden bilgilendirilmesi adına olumlu bir gelişmedir. Ek olarak, plan aşamalarının kamuoyuyla paylaşılması, önümüzdeki günlerde MEB'in yapacağı tüm faaliyetlerin planla tutarlı olup olmadığının kamuoyu tarafından denetlenebilmesini sağlayacaktır.⁵⁴

2018 yılında MEB bütçesinde, yatırımlara ayrılan pay artış gösterse de, ikili öğretimin sonlandırılması ve okul öncesi eğitim yaygınlaştırılması hedeflerine yönelik kaynak ihtiyacının sürdüğünü tekrarlamak gerekiyor. Bunun yanı sıra, özel öğretim gibi fazla kaynak aktarılan alanların eşitlik ilkesi çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi ve yatırımların kapsayıcı eğitim çerçevesinde tüm çocukların iyi olma hali göz önüne alınarak yapılması önem taşıyor.

Sonuç olarak, 2017-18 yılı eğitimin yönetişi ve finansmanı açısından MEB teşkilatında ve liselere giriş sisteminde yapılan değişiklikler gibi yeniliklerin yanı sıra, özellikle finansman alanında geçmişteki politikaların devam ettiği bir yıl oldu. Önümüzdeki dönemde yeniliklerin sisteme tam olarak uyarlanması ve mevcut politikaların etki değerlendirilmesinin yapılması öncelikli olmalıdır.

54 Bu bölümün yazım sürecinin bittiği tarihte *Güçlü Yarınlar İçin 2023 Eğitim Vizyonu* belgesi henüz yayımlanmamıştır.